

ANA DRAGU
MĂINI
CUMINȚI

TREI

Cuprins

ANA DRAGU
Măini cumiști

Cartea științei și a magiei.....	7
Capitolul 1. Ține-mă în brațe, nu mă vărsa pe jos!	13
Capitolul 2. Mama, îmi curg degețelele.....	20
Capitolul 3. M-am murdărit pe părțile corpului.....	29
Capitolul 4. Uite-l pe mama!	36
Capitolul 5. Iosif, nu mai fura!	43
Capitolul 6. Cățeluș cu părul creț fură rața din context!.....	47
Capitolul 7. Glumă-te, mama!	55
Capitolul 8. Cu chiloții pe clanță. Informații de 400 de lire sterline	61
Capitolul 9. Cu ochii în șaișpe.....	72
Capitolul 10. Rămâne sau facem altul?	95
Capitolul 11. Vioroniștii și trompeniștii.....	99

Capitolul 12. Noi mergem la bal în pijamale	107
Capitolul 13. Îmi place să fiu Sașa	119
Capitolul 14. Am autism și sunt uimitor	128
Capitolul 15. Ozonoterapia oxigenează fantezia	131
Capitolul 16. Sunt nimeni, de ce tremuri în fața mea?	148
Capitolul 17. Ananasul nu are ochi. Nu poate vedea cine îl mănâncă	154
Capitolul 18. Balonul invizibil	163
Capitolul 19. Săraca de Sașa!	169
Capitolul 20. Epilog 2013	173

EDUARD DRAGU

Tot ce e greșit și tot ce e frumos pe lume

Poluarea	183
Războaiele	184
Neplăceri	185
Invenții și activități frumoase	185
Limbajul meu secret rămâne Secret	186

Cartea științei și a magiei

Știți vorba aia care spune că după primul copil îți iei la revedere de la liniște până la moarte... Nu am crezut-o până la prima răceală, când alergam disperat în jurul laptopului, încercând să aflu pe la 3 dimineața ce e de făcut dacă marmota din fața mea are nasul înfundat și nu prea poate dormi. Dar adevăratul șoc a venit abia când, după o operație minoră de extragere a amigdalelor, mi-a fost adus fiul, abia trezit din anestezie generală, într-o stare deplorabilă, semiisterică, în care nu mă recunoștea sau, când o făcea, își orienta un fel de agresivitate, abia reținută, împotriva tatălui. Nimic mai teribil decât să nu fii recunoscut de propriul copil, să-ți lipsească elementara comunicare cu el.

Nu este cazul lui Sașa (Sașaaa), el circulă pe o autostradă a cărei semnalizare este urmată de majoritatea oamenilor, dar ale cărei semne convenționale le recunoaște doar în alte combinații decât cele unanim acceptate.

În această goană pe autostradă se bazează doar pe mașina lui, o mașină care încearcă să-și diminueze imperceptibil atribuțiile, lăsând din ce în ce mai mult spațiu de decizie șoferului. Nu vreau să intru în biografia Anei Dragu, pentru că această carte va fi citită de foarte mulți oameni, majoritatea nefiind interesați decât de povestea cărții. În mare parte, foarte mare chiar, această poveste coincide cu cea a autoarei. *It's based on a true story*, cum titrează cu mândrie afișele de film și, mai nou, chiar romanele din Top 100 Amazon, dat fiind că ficțiunea nu ne mai ajunge, e musai să fie inspirată din realitate.

Povestea Anei, a Ariei și, în primul rând, povestea lui Sașa, băiețelul autist atât de fascinant, de fermecător, de talentat, e una reală. Este povestea unei femei singure, care crește doi copii, dintre care unul are nevoi speciale, și face toate astea muncind pe rupe în timpul zilei, studiind boala în timpul nopții, fără a o lua razna (sau poate o ia câteodată, dar asta nu reiese decât vag din anumite replici strecurate în carte). Ana Dragu e autoarea a două cărți de poezie și acum a unei cărți de nonficțiune narativă, cum se spune în branșa noastră cea plină de resurse lingvistice. Existau mai multe riscuri pentru o asemenea autoare: ar fi putut, de exemplu, să se lase, pe drept cuvânt, copleșită de patetism, să concentreze proza asupra propriilor chinuri.

Un alt risc ar fi fost să liricizeze proza, să taie din doza + *comunicare* pentru a o orienta, iarăși, asupra-și. Al treilea risc ține de distincția pe care o face chiar ea, când compară propria carte cu cea a lui Matei Călinescu, *Portretul lui M.*: „Trebuie să mai știți, înainte de orice, că dintr-o femeie permanent obsedată de latura magică a existenței am ajuns, grație autismului, cel mai îndărătnic fan al neuroștiințelor“. E o declarație de credință, de altfel. Semnalează trecerea dinspre poezie (cine este oare mai înrobite laturii magice a existenței decât poetul?) înspre un pozitivism care subsumează și această carte. Folosesc aici termenul pozitivism într-un mod foarte, foarte generos.

Am vorbit mai sus despre riscurile pe care le-a evitat autoarea acestei cărți. Putem vorbi acum despre carte în sine: este, și o spun cu toată responsabilitatea, o carte care-și poartă cititorul dinspre cea mai neagră depresie spre hohotele de râs cele mai autentice și sănătoase. Fie că e vorba despre (auto)ironia perfect dozată de Ana Dragu în narațiunea ei, fie că e vorba (într-o covârșitoare proporție) de umorul/tragismul de situație. La drept vorbind, e greu să fii un tehnician al vorbelor când analizezi această carte, pentru că nu se supune rigorilor. Vorba lui Nabokov: dacă nu simți cartea cu zona aceea dintre omoplați, degeaba citești. Iar cartea de față exact acolo izbește.

Imaginați-vă relația lingvistică dintre doi oameni, unde dintre funcțiile limbajului definite de Roman Jakobson funcționează doar două: cea emotivă și cea poetică. Există o legătură emotivă pe care se construiește întreaga comunicare. Este baza pe care mama încearcă să construiască, să dezvolte în copil disponibilitatea față de celelalte funcții. Iar funcția poetică îi aparține la început doar copilului, la care mama se adaptează, fiind receptorul ideal al acestei comunicări. Treptat, fiecare dintre cei doi învață de la celălalt cum să comunice, emotiv și poetic. Pentru a deprinde însă funcția poetică, mama trece printr-un *training* continuu, exterior lumii acesteia formate din doi oameni izolați. Aici se naște dramatismul: mama ține de două lumi — atât de cea exterioară, cât și de cea formată din doi —, pe când copilul trebuie învățat să spargă granițele propriului univers, să abandoneze funcția poetică și să deprindă funcțiile „normale“ ale limbajului, fără care nu poate exista comunicare cu lumea obișnuită. Cartea Anei Dragu ilustrează perfect această zbatere continuă prin inserturile științifice, prin descrierea lipsită de patos a luptei atât cu lumea, cât și cu propriul fiu. Mama își găsește salvarea în neuroștiințe, e o limbă de nisip pe care se cațără tocmai pentru a nu privi propria viață ca pe o enigmă, pentru a scăpa de latura magică (magia poate fi neagră, nu-i așa?) a existenței. Dar

recursul ei la știință își găsește un echivalent perfect în nevoia lui Sașa de a clasifica, de a ordona, de a construi sisteme. Prin acest pozitivism se construiește, cred, o nouă formă de magie. Aici e ironia.

Dar cred că am folosit abuziv termenul „ironie“. Există în carte un alt sentiment, coplesitor: e o duioșie care se ascunde în cele mai mici gesturi ale personajelor (persoanelor), în setea lor de normalitate, în felul cum aplică o hermeneutică constantă fiecărui gest al Darului care se numește Sașa. O duioșie contagioasă care scoate cuplul din izolare și, în cele din urmă, creează o mică și fidelă comunitate de inițiați în jurul său. Mai există un personaj foarte important în carte: Aria, sora mai mare a lui Sașa, a cărei maturizare (forțată) este izbitoare și care devine, pe parcurs, un fel de a doua mamă, capabilă de sacrificii și dând dovadă de o înțelepciune pe care alte fete de vârsta ei nu o au. Tocmai această deschidere, acest optimism pe care-l respiră fiecare pagină o deosebesc de alte scrieri de gen: este o carte profund altruistă, un dar pe care Ana Dragu îl face propriei familii, dar și celor care trec prin aceeași experiență. Eu am învățat enorm de la ea, am învățat despre dragoste și recunoștință. Ceea ce e mare lucru (magic) pentru un cinic irecuperabil.

Bogdan-Alexandru Stănescu

Capitolul 1

Ține-mă în brațe, nu mă vărsa pe jos!

Stimată doamnă, putem să filosofăm oricât cu privire la cauze, însă, cel puțin în cazul dumneavoastră, acest demers este nu doar inutil, ci chiar dăunător, pentru că ia timp. Timp pe care ar trebui să-l dedicați în exclusivitate copilului dumneavoastră. Îmi dau seama că sunteți în căutarea unor explicații, însă ele nu vă vor folosi la nimic. Am citit sute de studii de specialitate căutând explicații. Explicațiile rareori înglobează și soluții. Rezum mai jos ipoteza care mi-e cea mai dragă, pentru că implică exact doza de filosofie necesară pentru a nu ne pierde speranța, fără a fi neapărat și cea mai bine fundamentată științific. Trebuie să mai știți, înainte de orice, că dintr-o femeie permanent obsedată de latura magică a existenței am ajuns, grație autismului,

cel mai îndărătnic fan al neuroștiințelor. Azi sunt un *sciencefreak*. Așadar:

O perspectivă evoluționistă asupra autismului:
vânători-culegători solitari¹

În societatea modernă, din cauza circumstanțelor istorice, culturale și sociologice, mulți indivizi cu autism nu reușesc să devină autonomi. Astăzi, copiii cu autism trebuie să urmeze programe educaționale și de socializare extinse pentru a putea ajunge să se întrețină singuri. Autonomia și chiar procurarea hranei depind atât de abilitățile sociale, cât și de învățarea în context social. Școlarizarea poate fi dificilă pentru aceștia, deoarece au o înclinație spre a învăța singuri, nu de la alții. Din nefericire, interesele și cunoștințele acumulate de persoanele cu autism nu coincid, de cele mai multe ori, cu oportunitățile sociale, ocupaționale și financiare. Totuși se poate ca aceste lucruri să fi fost mai naturale în mediul ancestral, mai exact, acum 10 000 de ani, când nici procurarea hranei, nici găsirea unui adăpost nu depindeau în mod necesar de abilitățile sociale.

Autismul este o tulburare care afectează indivizii începând de la naștere sau din copilărie și este diagnosticat în funcție de prezența a trei

¹ Andreea Beciu, în 2 *Elefanți. Revistă despre autism*, nr. 2, 2 aprilie 2014.

simptome: deficite sociale, limbaj afectat, comportamente repetitive sau stereotipice. Oamenii cu autism nu se implică în interacțiuni sociale și sunt captați în lumi proprii caracterizate de interese obsesive și activități repetitive. Studiile arată că autismul are un nivel înalt de ereditabilitate (se transmite de la o generație la alta) și a fost asociat cu numeroși factori de risc genetici și ambientali. Se crede că genele asociate cu autismul creează anomalii care tind să afecteze regiuni ale creierului asociate cu cogniția socială. Din nefericire, comparativ cu alte tulburări, genetica, biologia moleculară și neuroștiințele autismului sunt foarte complexe și de aceea pline de incertitudini.

Diferite teorii au încercat să explice cauzele autismului. Acum se știe că tulburarea este un fenomen biologic în care susceptibilitatea genetică interacționează cu circumstanțe ambientale timpurii în determinarea severității bolii. Totuși este neclar atât motivul pentru care susceptibilitatea genetică pentru autism este predominantă, cât și modul în care genele s-au conservat, în ciuda efectelor negative percepute. Riscul de a dezvolta autism este de aproape 0,5% în populația generală. În ultimele două decenii, incidența tulburărilor din spectrul autist (TSA) a crescut de la 2-5 la 15-70 din 10 000 de copii. Această creștere dramatică este atribuită atât atenției medicale mai ridicate, cât și extinderii

criteriilor de diagnostic. Se crede că bolile precum autismul, care sunt atât de prevalente încât depășesc ratele mutaționale comune, au persistat întrucât genele responsabile pentru ele au conferit un avantaj în mediul ancestral.

O cercetare publicată în 2011 în jurnalul *Evolutionary Psychology* subliniază ipoteza „vânătorului-culegător singuratic“. Aceasta sugerează că anumite gene care contribuie la autism au fost selectate și menținute deoarece au facilitat subzistența solitară. Grupurile reduse ca număr, dispersia populației, înstrăinarea, separarea și pierderea de grup ar fi putut avea un impact asupra genomului uman de-a lungul evoluției, chiar dacă, cel mai probabil, nu se întâmplau frecvent. Indivizii cu autism sunt descriși ca având potențialul de a fi vânători capabili și autonomi în contexte caracterizate de contact social redus. Cu alte cuvinte, acești indivizi, spre deosebire de oamenii neurotipici, nu ar fi avut obligații sociale și ar fi fost predispuși la alegerea unei vieți retrase. Anumite caracteristici psihologice ale autismului ar putea reprezenta o suită de adaptări cognitive care ar fi facilitat vânătoarea solitară. La fel ca alte mamifere solitare cu aptitudini cognitive similare, se poate ca aceștia să nu fi fost complet singuratici; mai degrabă vâneau singuri, dar din când în când se reîntorceau printre indivizii familiari. Astăzi, deficiturile cognitive asociate spectrului autist sunt clare

și bine documentate; totuși practicile sociale moderne ocupaționale și reproductivă ar putea masca beneficiile adaptative. Din perspectivă antropologică, societatea în care trăim este foarte diferită de mediul ancestral. Datorită grupurilor extinse din orașele moderne și naturii sociale a ocupațiilor, caracteristici precum conformitatea, extraversia și diplomația sunt foarte prețuite. Chiar și cele mai mici deficite sau bizarerii sociale pot fi problematice pe plan social sau profesional.

Spre deosebire de alți cercetători, Simon Baron-Cohen consideră că persoanele cu autism prezintă doar deficite sociale, fiind coerente și cu discernământ. Teoriile sale atrag atenția în special asupra inabilității indivizilor cu autism de a empatiza cu ceilalți. De asemenea, cercetătorul susține că anumite persoane cu TSA pot avea o înțelegere tehnică superioară a sistemelor fizice, comparativ cu indivizii neurotipici de aceeași vârstă. Această abilitate a fost denumită „sistematizare“. Baron-Cohen a demonstrat că, deși autiștii au un nivel redus de empatizare, sunt buni la sistematizare. Aceasta din urmă este abilitatea de a observa sisteme fizice și de a face inferențe sau de a trage concluzii despre cum funcționează și care sunt cauzele. Sistematizarea funcționează pentru fenomene care urmează legi deterministice, însă este inutilă când vine vorba de a prezice modificările

comportamentale continue ale unei persoane. Pentru această din urmă sarcină este nevoie de empatizare. Spre deosebire de autism, capacitatea de empatizare pare să nu fie afectată la indivizii cu sindrom Down, Williams sau cu alte forme de retard mental, în ciuda abilităților reduse de a sistematiza. Disocierea dintre inteligență și empatie indică diferențe genetice și cognitive între cele două tipuri de tulburări. Mulți copii cu autism au scoruri ale IQ sub medie: totuși testele de inteligență care iau în calcul dizabilitățile sociale arată că majoritatea copiilor nu au deficite cognitive. Contrar speculațiilor, cercetătorii au identificat puține dovezi ale deficitelor funcțiilor executive la copiii autiști sub 4 ani. Acest lucru sugerează că deficitel observate după 4 ani nu se datorează tulburării, ci pot apărea în lipsa învățării sociale.

Mai mult, Baron-Cohen a arătat că părinții și rudele persoanelor cu autism au abilități bune de sistematizare, dar nu și de empatizare. Este de două ori mai probabil ca tații și bunicii băieților cu autism să fie ingineri, comparativ cu restul populației. De asemenea, studenții din domeniul științelor naturale au un număr mai mare de rude cu autism decât studenții interesați de științe umaniste. „Dacă talentul de a sistematiza este genetic, genele asociate lui par să cosegrege cu genele pentru autism.” Dat fiind că, acum șase milioane de ani, o mare parte din

populație era forțată să trăiască izolat, indivizii cu mutațiile asociate solitudinii ar fi putut avea un succes reproductiv mai ridicat decât ceilalți. Din acest motiv genele asociate autismului s-au păstrat.

În era superconectată a prezentului, în care accentul cade pe relaționare și comunicare, solitudinea este privită suspicios. Cu toate acestea i-ar fi putut ajuta pe strămoșii noștri să supraviețuiască. A arăta că autismul a avut viabilitate ecologică și că există în prezent doar pentru că a avut succes în vremurile ancestrale sugerează că acesta nu ar trebui considerat o boală.

Capitolul 2

Mama, îmi curg degețelele

„Am autism și cred că TU ești ciudat.“ Asta scria pe insigna pe care o purta Sașa ostentativ azi-dimineață, când l-am surprins în fața unei colege de clasă, o fată frumoasă, roșcată și cu pistrui. „Pentru tine, Minodora, doar pentru tine am adus asta“, îi repeta zâmbind, în timp ce, ținând în jurul ei, își desfăcea cu încetineală fermoarul de la bluza de trening, „pentru că nu-mi place cum arăți“. Un mini *hate-speech* premeditat la adresa pistruițiilor și încă o dovadă că trebuie să stau mai mult cu el. De când am început să lipsesc, în fiecare dimineață îmi face cafea și mă obligă să o beau, deși e groaznică. Și toarnă un litru de lapte ca să nu-mi crească „presiunea“ și toarnă o tonă de zahăr și stă lângă mine până beau ultima gură și se laudă: „Eu pentru mama mea fac cea mai bună cafea“. Citește cu orele dintr-o revistă despre